

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей X Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Раду А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

Наталія Огородник
Кандидат педагогічних наук, доцент
Херсонська державна морська академія
м. Херсон

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ МІЖМОВНОГО ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ МОРЯКІВ

Галузь морських перевезень завжди позиціонувалася як найбільш глобалізований й інтернаціоналізований сектор індустрії. Визначальною рисою сучасного торговельного флоту, без перебільшення, можна вважати переважання багатонаціональних екіпажів, що надзвичайно актуалізує питання успішності професійної комунікативної взаємодії, так само як і повсякденного спілкування між членами так званого змішаного екіпажу. Відомо, що робочою мовою на борту є англійська мова. Між тим, на думку багатьох діючих фахівців флоту, функціонування лише однієї мови на борту судна суттєво збіднює та обмежує спілкування та взаєморозуміння між представниками різних національностей та культур. Невдалі спроби налагодити міжособистісні стосунки у свою чергу негативно відбиваються на формуванні згуртованої професійної команди, надійної для роботи у надто мінливих умовах замкнутого простору судна протягом тривалого рейсу.

Концепцію *Intercomprehension* (IC), смисл якої полягає у взаєморозумінні в умовах багатомовності, розпочату в 90-х роках, спрямовано на формування здатності розуміти мову, не знаючи її. Розкриваючи сутність поняття *intercomprehension*, засновники ідеї визначають його як «процес спільного смислоутворення в міжкультурному та міжмовному контекстах» [1, с. 11]. Інакше кажучи, так зване міжмовне взаєморозуміння передбачає таку форму спілкування, за якої будь-хто, спілкуючись рідною мовою, здатен зрозуміти будь-яку іншомовну людину [2]. Втім, питання іншої мови все ж таки потребує уточнення: йдеться, насамперед, про носіїв споріднених мов (як-от, скандинавські, романські, германські мови тощо).

Наведене тлумачення ґрунтується на феномені порозуміння, що часто виникає між людьми під час спілкування різними мовами. Така форма спілкування визнається досить поширеною й, відповідно, природною, «заснованою на взаємному крос-лінгвістичному розумінні» [3]. Дослідники зазначеного феномену пропонують скористатися цією природною здатністю та перенести її в контекст формального вивчення мови задля розвитку вмінь та навичок

розуміння багатьох мов. На думку фахівців з морської освіти, морський сектор є однією з тих галузей, що якнайбільше вииграє від стратегії міжмовного взаєморозуміння, оскільки саме морякам доводиться постійно контактувати з представниками різних мов і культур як на судні, так і на березі. До того ж, їхня безпосередня діяльність також пов'язана з повсякденною необхідністю професійного та побутового спілкування усередині багатонаціонального, відтак, багатомовного й багатокультурного екіпажу.

Сприятливі умови для взаєморозуміння та вивчення мов через інноваційну ІС практику у морському контексті покликаний спеціальний проєкт INTERMAR (2012-2013). Морські вищі, на переконання розробників проєкту, становлять один з найсприятливіших контекстів для впровадження стратегії міжмовного взаєморозуміння (ІС) у передбачені програмою мовні курси. Вбачаючи у такому поєднанні «подвійну синергію», тобто взаємовигідне співіснування процесів вивчення англійської мови професійного спрямування і формування багатомовної ІС-компетентності, автори проєкту припускають одночасні підвищення рівня англійської професійної комунікативної компетентності й розвитку багатомовної ІС-компетентності, тобто збагачення досвідом, вміннями та навичками міжмовного (крос-лінгвістичного) взаєморозуміння.

За наявності англійської робочої мови на борту стратегію багатомовного порозуміння експерти розглядають як бонус, тобто додатковий засіб підвищення ефективності комунікації, аргументуючи тим, що «розуміння іншої мови та культури сприяє покращенню людських стосунків, підвищенню добробуту моряка і, взагалі, є неocenним для багатомовних, поліетнічних екіпажів ХХІ століття» [3]. Підвищуючи обізнаність моряків щодо інших мов і культур, такі знання сприяють їхній більшій відкритості у спілкуванні, уможливають реалізацію багатьох соціальних контактів з професійних та побутових питань, яких більшість з них раніше уникали через певні мовні й культурні бар'єри.

Відомо, що під час навчання англійської мови майбутніх моряків за вимогою Міжнародної морської організації (ІМО) суттєва увага приділяється засвоєнню Стандартичних виразів для спілкування в морі (Standard Marine Communication Phrases (SMCP)) [4], що певною мірою гарантує безпеку плавання. Саме їх і взято за основу розробниками проєкту INTERMAR у якості «ідеальних інструментів» для вивчення інших мов. Крім того, як йшлося вище, одночасне формування та розвиток англійської професійної комунікативної компетентності та міжмовної комунікативної

компетентності є процеси взаємно сприятливі з точки зору їхнього позитивного впливу на ефективність спілкування під час міжнародного рейсу і, як наслідок, підвищення рівня безпеки на борту.

У рамках проекту INTERMAR було створено нові й адаптовано чинні на той час навчальні матеріали з англійської мови професійного спрямування (Maritime English) для користування ними як дистанційно, тобто на Інтернет-платформах [2], так і під час аудиторних занять. У розроблені навчальні тематичні модулі інтегровано матеріали, спрямовані на підвищення обізнаності моряків щодо існування певних відповідностей у споріднених мовах балтійської, германської, романської, частково слов'янської груп.

Таким чином, проект представляє навчальний курс обсягом у 60 годин (3 кредити ECTS), розподілених між сьома модулями:

I модуль (4 год.) – Переборення (Icebreaker), що за допомогою технології Криголам має на меті створити творчу психологічну атмосферу для подолання невпевненості та зняття емоційної напруги в ході міжмовної комунікації;

II модуль (4 год.) – Пристосування (Inter-production) навчає прилаштовуватися до іншомовного співрозмовника, зважаючи на його вкрай обмежені знання щодо мови спілкування й адаптуючи власне мовлення з урахуванням наданих рекомендацій, як-от: уповільнення темпу мовлення, посилення виразності артикуляції, перефразування, спрощення конструкцій, уникання ідіом, вживання інтернаціональних слів, залучення інших іноземних мов, а також невербальних засобів спілкування;

III модуль (4 год.) – Міжкультурна освіченість (Intercultural Awareness) налаштовує на крос-культурну комунікацію, долаючи культурні бар'єри спілкування через роз'яснення певних національних і морських традицій, звичаїв, табу, а також через з'ясування комунікативних можливостей і обмежень, наприклад, щодо дистанції спілкування, використання певних слів, жестів, поз, символів тощо;

IV модуль (20 год.) – Англійська мова для моряків (Maritime English) має своїм завданням сприяти формуванню міжмовної комунікативної компетентності в ході засвоєння професійно орієнтованої тематики стосовно будови судна, навігаційних метеопрогнозів, морського радіозв'язку, судового обладнання, надзвичайних ситуацій тощо.

Наступні три модулі V, VI, VII (по 28 год. кожний) присвячено формуванню міжмовної комунікативної компетентності у представників споріднених мов – германських (англійська,

голландська, німецька, шведська мови), балтійських (латиська, литовська) і російської мови, романських (англійська, італійська, іспанська, португальська, румунська, французька мови) відповідно. У цілому, 60-годинний курс формується у такий спосіб: перші чотири модулі є обов'язковими та становлять разом 32 години, котрі доповнюються 28 годинами одного з міжмовних модулів за вибором навчального закладу.

Практично всі модулі представлено у вигляді захоплюючих круїзних сценаріїв, побудованих на основі проблемного підходу до навчання. Навчальні матеріали, укладені за принципом висхідної спіралі, розраховані на те, що кожний наступний вид діяльності спиратиметься на попередній. Рекомендована послідовність модулів може порушуватися за рахунок паралельного засвоєння IV модулю (Maritime English) та обраного міжмовного модулю. На думку авторів проекту, інтерпретаційні навички та евристичні вміння міжмовної комунікативної взаємодії позитивно впливатимуть на рівень англійської професійної компетентності майбутніх моряків.

Засвоєння курсу передбачається у змішаному режимі на основі поєднання дистанційного навчання з традиційними аудиторними заняттями. Цінність курсу полягає в тому, що завдяки своїй гнучкій структурі він може бути адаптований до будь-яких географічних, національних, культурних та інституціональних контекстів. Більшість сценаріїв пристосовано до двох режимів навчання: віртуального – в соціальних мережах для комунікативної взаємодії багатомовної аудиторії, та реального – в навчальній аудиторії.

Слід відзначити також, що необхідність розвивати багатомовну ІС-компетентність визнано Європейською комісією (2008) [5], у директивах якої, зокрема, йдеться про те, що багатомовність – це водночас і цінність і спільне зобов'язання для Європи. Тож, способи пасивного володіння мовою мають стати предметом подальшого вивчення задля підтримки елементарного (базового) рівня спілкування між носіями різних мов і культур.

Література

1. Capucho F. Intercomprehension – language tools for intercultural communication. Available from Internet: <http://www.ha.ax//IC/Intermar-files/Academic Papers.pdf>
2. INTERMAR Project Website <http://www.intermar.ax/>
3. Lungu D., Cizer L. INTERMAR Project Website – a Blended Learning Toolkit. Available from Internet: http://www.ha.ax/IC/Intermar-iles/Academic_Papers/ 2013.pdf

4. Standard Marine Communication Phrases. Available from Internet:
[http:// www.imo.org](http://www.imo.org)
5. Multilingualism: an asset for Europe and a shared commitment.
Available from Internet:
http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/com/2008_0566_en.pdf